

Høring om Justering av hovedgudstjenesten og alminnelige bestemmelser Domkirken menighet Tønsberg

OPPSUMMERING

Høringsuttalelsen fra Domkirken menighet Tønsberg har vært behandlet i Fagråd for gudstjenesteutvalg på fullmakt fra menighetsrådet. Vi oppsummerer vår uttalelse i følgende hovedpunkter:

- Gudstjenestereformens største gevinst har vært økt grad av involvering av leke medarbeidere i både forberedelse og gjennomføring av gudstjenesten. Dette har gitt økt kompetanse og innflytelse som ansatte medarbeidere kan spille på og ha nytte av.
- Etter at arbeidet med gudstjenesteordningen er avsluttet, bør det arbeides systematisk i kirken med å etablere gode gudstjenestekulturer. Kursing av ansatte og frivillige medarbeidere bør inngå i dette.
- Ny ordning og gudstjenestebok bør inneholde utskrevne ordninger for «Høymesse» og «Gudstjeneste for store små» som (uten samme juridiske status som den vedtatte ordningen) bidrar til å forenkle arbeidet lokalt fra uke til uke og øke gjenkjennelsen menighetene mellom.
- Biskopen bør fremdeles ha det formelle ansvaret for å tilse at intensjonen i ordningen blir fulgt, men rutinene for innrapportering og godkjenning av lokal grunnordning bør kraftig forenkles. Prostens samordnede rolle i denne forbindelse bør styrkes.
- Alminnelige bestemmelser bør utformes slik at hovedstrukturen og intensjonen i ordningen kommer tydeligere fram, og bestemmelsene ellers forenkles.

- Samlingsbønnen kan være valgfri, mens Dagens bønn bør være obligatorisk når gudstjenesten feires som Høymesse. Rubrikkene må passe på at leke medlemmer likevel alltid er delaktig i samlingsdelen av gudstjenesten (informasjon eller samlingsbønn).
- Syndsbekjennelsen bør kunne ha begge plasseringer som nå, men gjerne færre alternativer. Den nyformulerte syndsbekjennelsen bør justeres.
- De korte responsene bør enten være helt faste for alle menigheter, og da færre enn nå, ellers så må «Gud være lovet» være et alternativ på linje med de andre korte responsene.
- Domkirken menighet er positiv til justeringen av rubrikken rundt bønnevandringen, slik at bønnevandring i full skala kun kan skje under leddet Forbønn og ikke under nattverdutdelingen.
- Av hygieniske grunner mener vi at veiledningen knyttet til intinksjon bør tydeliggjøres.
- «Kalk» bør fortsatt brukes i innstiftelsesordene selv om «beger» brukes i selve nattverdbønnen.
- Strukturen i nattverdliturgien bør tydeliggjøres.
- Vi er kritiske til at normen om inkluderende språk har ført til bortfall av «Herrens» i Pax-leddet, men ikke i velsignelsen av barn som følger like etterpå. Her bør det være motsatt.
- Veiledningen knyttet til Brødsbrytelsen bør endres, og fredshilsenen bør komme før dette leddet og ikke etterpå.
- Vi er positive til inkluderingen av «Johannesordningen» blant nattverdbønnene, men kritiske til enkelte andre mindre justeringer i bønnene.

Tønsberg, 22. mars 2018

Inger Hillestad
Menighetsrådsleder
(sign)

Jan Terje Christoffersen
Sokneprest
(sign)

HØRINGSTEMA 1: HVORDAN ØKE KVALITETEN OG ANTALL DELTAKERE I GUDSTJENESTEN

Høringsspørsmål 1a: Hvordan mener dere at gudstjenestereformen har påvirket gudstjenestelivet i deres menighet og i Den norske kirke?

Domkirken menighet Tønsberg har arbeidet bevisst med gudstjenestefaglige spørsmål over lang tid. Mye skjedde allerede på 90-tallet i forlengelse av «Nytt i Guds hus» og lanseringen av gudstjenesteboken i 1992. Menigheten var prøvemenighet i 2009 og videreførte prøveperiodens gudstjenesteordning fram mot 2012 da ny lokal grunnordning med feste i gjeldende ordning ble godkjent. Menigheten har i hele denne perioden brukt et bredt spekter av de mulighetene ordningene har gitt, og har fulgt opp med å arbeid bevisst også med involveringsaspektet. Frivillig klokkertjeneste har slik vært innarbeidet i en mannsalder. Fra 2008 ble dette utvidet til alltid å ha to medliturger i hver hovedgudstjeneste. Kirkeverttjeneste, ministranttjeneste og bred deltakelse av kor fra både menigheten og distriktet ellers, preger det lokale gudstjenestelivet.

Oppslutningen følger nasjonale mønstre slik de er beskrevet i høringsdokumentet. Reformen har ikke økt oppslutningen vesentlig. Den økning vi har hatt, skyldes trolig i større grad dåpsfølgenes størrelse enn økt engasjement ellers. Noen grad av reformtrettighet har det nok også vært i Tønsberg, men trolig i mindre grad enn det høringsdokumentet vektlegger. Dette skyldes trolig at menigheten allerede i 2008 begynte å jobbe med disse spørsmålene og slik lå i forkant. Menigheten valgte å ikke å prøve ut ny liturgisk musikk slik denne ble presentert i den røde permen. Dette mener vi bidro til mindre slitasje på menigheten enn det som har vært rapportert andre steder. Noen vitalisering av yngre grupper av mennesker har vi derimot i liten grad sett. En egen gudstjeneste for store og små har vært holdt etter lokal ordning allerede fra 2008. Vi deler høringsdokumentets antydning om at denne gruppen, som vel ideologisk sto i første rekke gjennom reformens kopling til trosopplæringsreformen, på underlig vis har kommet noe i bakgrunnen. Mangelen på tydelige føringer for dette i selve gudstjenesteordningen (kun i veiledningsartiklene) kan være en medvirkende årsak til dette. Vi spør oss om ikke ordningen burde ha inneholdt en utskrevet ordning for nettopp «Gudstjeneste for store og små».

Høringsspørsmål 1b: Hva har fungert godt, og hva har fungert dårlig ved gudstjenestereformen?

Reformen har bidratt til å myndiggjøre både råd og utvalg lokalt. Det mener vi har vært positivt. Reformens sterke betoning av at det er gudstjenesteforsamlingen som er gudstjenestens subjekt, har også vært viktig. Vår lokale menighet har, takket være reformen, de siste årene vært med å utruste leke medarbeider med stort engasjement for gudstjenesten.

Selve ordningen oppleves langt på vei som nokså uoversiktlig. I en travel hverdag har det vært krevende å sette seg inn i alt det nye som har kommet. I sum framstår ordningen for kompleks i forhold til hva som er lov å gjøre og hva som det ikke er anledning til å gjøre. Selve gudstjenestepermen har fungert dårlig. Alle agender har derfor blitt produsert lokalt både for tjenestegjørende og for menigheten, med de feil som kan oppstå ved en slik løsning. Det hersket

også stor forvirring når det gjaldt forslagene til ny gudstjenestemusikk hvor distriktets menigheter i liten grad var samordnet i sine valg. Vi har også savnet oppfølging med kursing av både ansatte og frivillige medarbeidere. Ordningen legger opp til betydelig myndighetsoverføring fra det sentrale til det lokale leddet uten at kunnskapsoverføringen har fulgt med. Dette mener vi burde ha vært bedre balansert, slik at ikke større myndighet legges på lokalleddet enn det hva man med rimelighet kan følge opp.

1c: Hvilke av de momentene som er nevnt ovenfor mener dere vi særlig bør rette vår oppmerksomhet mot i gudstjenestearbeidet fremover?

Av ulike grunner kom mye av reformen til å handle om å få på plass selve ordningen som både inneholdt ny gudstjenestebok, ny salmebok, ny liturgisk musikk og ny tekstbok. Dette har vært krevende. Betoningen av de mer menighetsbyggende aspektene knyttet til kjernebegrepene *involvering og stedegengjøring* kom slik i bakgrunnen, jf det vi har sagt om manglende kursing og kompetanseoppbygging. Mange skjønnte ikke hva *stedegengjøring* betydde, og systematisk implementering av alt som handler om involvering har ikke skjedd. I stedet har den offentlige debatten kretset omkring å finne balanse mellom fleksibilitet og gjenkjennelse.

Etter vårt syn trenger vi nå å avslutte de mer enn 10 årene med leting etter nye liturgiske former, og konsentrere oss om å bygge gode gudstjenestekulturer. Lite tyder på at det er enkelheter i selve gudstjenesteordningen som avgjør om mennesker kommer til gudstjeneste eller ikke. Slik vi leser forskningen, er det snarere hvordan vi makter å bringe mennesker *Sammen for Guds ansikt* som avgjør. Det er relasjonene – til Gud og til hverandre – som slik må få størst oppmerksomhet i årene som kommer. Parallelt med at Den norske kirke nå runder av arbeidet med selve gudstjenesteordningen, må det komme tydelige signaler om at man vil trappe opp arbeidet med å bygge gode gudstjenestekulturer.

Høringsspørsmål 1d: Hvilke behov ser dere for et mer variert gudstjenesteliv med ulike former for gudstjenester?

Ordningen gjelder for menighetens hovedgudstjeneste på søndager og helligdager. Det tradisjonelle navnet for denne gudstjenesten er «høymesse», hvor messene som ble sunget (derav «høymesse») i motsetningen de de leste messene var en samling for hele menigheten. Mye arbeid har vært lagt ned for å styrke høymessens sentrale plass i kirkens liv. En fullstendig ordning som samler bredden av menighetens medlemmer har vært idealet som også reformen strekker seg etter.

I et stadig mer mangfoldig samfunn er det krevende å tegne ut hvordan en slik ordning skal se ut. Løsningen med å samle alle ambisjoner og valgmuligheter i en og samme ordning, kan gjøre ordningen for omfattende og vanskelig å manøvrere i.

Domkirken menighet Tønsberg anbefaler derfor Ordning for hovedgudstjeneste ledsages av utskrevne ordninger for «Høymesse» og «Gudstjeneste for stor og små» som vi tror favner bredden av det menigheten har behov for. Disse trenger ikke ha juridisk status slik ordningen som helhet har det, men være å anse som utskrevne ordninger som vil fungere som

«normalordninger» for bredden av gudstjenestelivet i Den norske kirke. Dette vil forenkle gudstjenestearbeidet fra uke til uke, og øke graden av gjenkjennelse menighetene mellom. Utgivelser av slike utskrevne ordninger, gjerne som to ulike bind, vil også kunne øke tilfanget av for eksempel bønner tilpasset barn og unge ut over det som ordningen i dag gir rom for.

HØRINGSTEMA 2: ALMINNELIGE BESTEMMELSER FOR HOVEDGUDSTJENESTEN

Høringsspørsmål 2: Mener dere at det er behov for å justere eller presisere noe ved prosedyren for hvordan menighetens lokale grunnordning utarbeides og vedtas (jf. Alminnelige bestemmelser)? Hva bør endres?

Spørsmålet omhandler både forholdet mellom den sentrale nivået og det lokale nivået i kirken (Kirkeråd/Kirkemøte versus den lokale menighet) og forholdet mellom folkevalgte og tjenestegjørende som prest og kantor. Det siste berører også spørsmålet mellom de to beslutningslinjene i kirken, råd og embete, og med dette også prestenes særskilte rolle som forvaltere av ord og sakrament.

Etter vårt syn er hovedlinjene i dette ivaretatt innenfor dagens alminnelige bestemmelser. Så lenge såpass vide fullmakter er gitt det lokale menighetsrådet som ordningen legger til grunn, tror vi det er god ting at biskopen har det formelle ansvaret for å tilse at intensjonen i ordningen er ivaretatt.

Imidlertid tror vi at dette kan forenkles vesentlig både ved at prostens rolle som biskopens representant tydeliggjøres, og at innrapporteringen til biskopen skjer i form av et enkelt standardskjema som gjerne kan sendes inn elektronisk. Biskopens tilsyn ivaretas ellers ved visitaser. Med en slik forenklet innrapportering har biskopen en oversikt over hva som skjer på gudstjenestefeltet i bispedømmet, samtidig som prostens tilstedeværelse lokalt sikrer en løpende dialog på hvordan forholdet mellom variasjon og gjenkjennelse best mulig kan ivaretas innenfor prostiet som helhet. Utskrevne ordninger, slik dette er beskrevet overfor, vil også redusere behovet for at biskopens kontor i detalj skal gjennomgå og godkjenne de lokale grunnordningene.

To forhold mener vi likevel det må ses nærmere på.

- 1) Vekting: Slik Alminnelige bestemmelser er utformet, presenteres stort og smått side. Det gjør det krevende å fastholde hva som er strukturelt bærende for helheten og hva som må sies å være variabler av mindre betydning for helheten. At nattverden normalt skal feires i hovedgudstjenesten (§59), at evangelieteksten leses i hver hovedgudstjeneste (§28), at det alltid skal være tre skriftlesninger når hovedgudstjenesten feires som høymesse (jf Gudstjenesteordningen s 6 og §64), samt hvor ofte det skal feires dåp i hovedgudstjenesten (§66), er alt eksempler på bestemmelser som griper dypt inn i gudstjenesten som helhet.

Spørsmål om når i gudstjenestens barnets fulle navn skal nevnes, valg av menighetssvar ved forbønnen og spørsmålet om menigheten skal sitte eller stå under ulike salmer, er valg som ikke i samme grad trenger å bli gjort til gjenstand for

demokratisk saksbehandling. Vi foreslår en innledende paragraf som trekker om hovedlinjene i ordningen slik at ikke disse sentrale føringene blir borte i alle detaljene.

- 2) MRs ansvarsområde: I tråd med dette mener vi at listen over hva menighetsrådet skal ta stilling til i sin saksbehandling kan forenkles. Noe kan legges inn i selve ordningen og være likt for hele kirken (bruk av dåpslys, bruk av Dagens bønn, ordningen for å minnes de døde, liturgisk musikk), og noe kan overlates til tjenestegjørende prest og kantor (hvilken samlingsbønn, når barnets navn skal nevnes, varianter av Kyrie og Gloria når dette brukes unntaksvis, plassering av eventuelle vitnesbyrd, utdelingssted for nattverden). Slik mener vi at menighetsrådet kan konsentrere seg om de overordnede aspektene ved menighetens gudstjenesteliv.

HØRINGSTEMA 3: JUSTERINGER I HOVEDDEL I. SAMLING, LEDD 1-8

Høringsspørsmål 3e: Er dere enige i at samlingsbønnen ikke lenger blir obligatorisk, men et valgfritt ledd?

Ja, med visse forbehold. Det viktigste enkeltgrepet i den justerte ordningen er den lille tilføyelsen før syndsbekjennelsen: «Guds barmhjertighet er stor». Denne setningen skaper en overgang mellom «Hilsen» og «Syndsbekjennelse» uten at liturgen trenger å intimere. Slik unngår man det brå skiftet mellom et «Nåde være med dere ...» og «La oss bøye oss for Gud og bekjenne våre synder». «Guds barmhjertighet er stor» tak opp i seg tilbedelsen som preger inngangsalmen/introitus og hele samlingsdelen av gudstjenesten. Inngangssalmen har da også karakter av å samle menigheten for Guds ansikt. Sammen med Dagens bønn ivaretar dette viktigheten av å be oss inn i gudstjenesten. Dagens bønn mener vi bør være fast når gudstjenesten feires som høymesse, men ellers valgfri slik som dette nå er foreslått for Samlingsbønnen.

Samplingsbønnen har likevel vært en viktig måte å introdusere medliturg på. Derfor mener vi det er uheldig om det legges opp til en løsning der informasjonen innledningsvis erstattes av intimasjon samtidig som at samlingsbønnen kuttes, og at vi slik får en samlingsdel som utelukkende innebærer en dialog mellom prest og menighet. Dette er et brudd med tegnet for involvering som medliturgtjenesten representerer. Ordningen må utformes slik at samlingsbønnen bare kan kuttes dersom informasjonsdelen innledningsvis er ved medliturgen som et lekt medlem av menigheten. I vår menighet har vi hatt gode erfaringer med å bruke Dagens bønn som samlingsbønn. Også denne løsningen mener vi bør videreføres. Samplingsbønnen er i det hele tatt et ledd som tåler å varieres mer, jf den nye svenske gudstjenesteordningen. Det er altså positivt at ordningen inkluderer flere samlingsbønner samtidig som selve leddet blir valgfritt. Viktig er det bare å tydeliggjøre når menigheten skal inn med sitt «Amen» (L: Gud vi ber. M: Amen).

Hørings spørsmål 3f: Hare dere endringsforslag eller kommentarer til leddet syndsbekjennelse i høringsforslaget?

Ordnningen viderefører de to alternative plasseringene av syndsbekjennelsen. Dette støtter vi, ettersom samlingsdelen må kunne utformes på noe ulikt vis fra gudstjeneste til gudstjeneste, fra kirkeårstid til kirkeårstid og fra menighet til menighet. Slik det f.eks er tradisjon at Gloria utelates i fastetiden, kan det tilsvarende være en god skikk at syndsbekjennelsen er i samlingsdelen i fastetiden.

Vi støtter den foreslåtte innstramningen i antall syndsbekjennelser. Dette er i henhold til faktisk bruk. Siden syndsbekjennelsen skal framsies av hele menigheten, er det også tjenlig med en rimelig stabil praksis menighetene imellom slik at mange lærer seg bønnen utenat.

Det nye forslaget til syndsbekjennelsen ivaretar teologiske perspektiver som er viktige for vår kirke, men framstår ennå noe uferdig i formen. Særlig synes vi setningen «og kjenner syndens makt i vår hjerte» er for tungt informert av systematisk teologi. Språkkonstruksjonen «vårt hjerte» er også lite heldig, selv om den formelt er riktig, etter som «vårt hjerte» etterlater et bilde av vi alle har samme hjerte. Også innledningssetningen virker en smule anstrengt. Vi foreslår:

Hellige Gud, vår skaper,
vi har vendt oss bort fra deg
og din gode vilje for livet.
Tilgi oss for Jesu skyld.
Sett oss fri til å tjene deg og vår neste.

Rubrikken som sier at «Til enkelte gudstjenester kan det brukes andre syndsbekjennelser enn disse fire alternativene», kan gjerne tydeliggjøre tradisjonen med å hente syndsbekjennelsen fra Salmenes bok; f.eks Sal 51.

Vi støtter at det dobbelte kjærlighetsbudet tas bort fra ordningen. Det har vært lite i bruk, også hos oss. Løftesordet brukes imidlertid fast hos oss. Spørsmålet er likevel om «løftesord» er den beste betegnelsen. «Guds barmhjertighet» i forkant av syndsbekjennelsen får karakter av et løftesord; dvs et tilsagn om Guds barmhjertighet. Henvisningen til 1. Joh 1,9 og Sal 105,11-12 etter syndsbekjennelsen får imidlertid mer absolusjonskarakter, dvs et *løsenord*. Den katolske generalinstruksjonen kaller det absolusjon, selv om instruksjonen er tydelig på at dette er en annen type løseord enn det som gjelder for skriftemålet og skriftemålgudstjenesten. Vi vil derfor foreslå at ordet «løftesord» erstattes i ordningen med «løsenord» eller ganske enkelt: «Ett av følgende skriftord kan leses som bekreftelse på Guds tilgivelse».

HØRINGSTEMA 4: JUSTERINGER I HOVEDDEL II. ORDET, LEDD 9 - 17

Høringsspørsmål 4: Har dere endringsforslag eller kommentarer til hoveddel II. Ordet?

Vi støtter i all hovedsak endringene som er foreslått i ordets del av gudstjenesten. Vi er likevel uenige i at menighetsresponsen etter lesningene tas bort. Ordningen er i bruk i vår menighet og styrker forsamlingens oppmerksomhet i forhold til lesningene. Vi ser at det kan være en utfordring at en slik respons brukes i noen menigheter og ikke i andre, men dette vil også gjelde flere av de andre valgfrie responsene; ved takkofferbønnen, ved tilsigelsesordene og takkebønnen for nattverden. Så lenge disse responsene ikke gjøres obligatoriske, trenger man heller ikke påtvinge uniformitet i forbindelse med responsen ved skriftlesningene. Snarere tror vi at det vil utvikle seg kulturer der noen menigheter har alle eller de fleste responsene, mens andre vil velge få eller ingen. Dette vil framgå av menighetsagenden som blir presentert enten på papir eller skjerm. Dersom Kirkemøtet ønsker at responsene skal være faste menighetene imellom, er det vår mening at dette da må gjelde alle korte responser, og at et passe antall velges ut for at det skal fungere godt i ulike typer menigheter.

Vi støtter forslaget om å la forbønnsdelen inngå som en tydelig del av Ordets liturgi. Imidlertid mener vi det er uheldig at nummeringen av leddene fører til at syndsbekjennelsen på denne plassen sorteres under ledd 16 Kunngjøringer. Vi stiller spørsmålsteget om nummereringen av ledd i det hele tatt er nødvendig. I hvert fall ber vi Kirkerådet lete opp en annen måte å presentere et så sentralt ledd som syndsbekjennelsen på enn som et underpunkt av «Ledd 16 Kunngjøringer».

Som et alternativ til setningen som innleder forbønnen foreslår vi: «La oss be for kirken og verden som vi er en del av». Slik styrkes sammenhengen mellom kirken og verden, både for å si at både kirken og verden tilhører Gud og at også kirken på godt og vondt er en del av verden. Til sist understreker den lille tilføyelsen at kirken og verden ikke primært er institusjoner, men mennesker og relasjoner.

Den nye forbønn 5 har gode elementer. Vi foreslår følgende endringer:

- a) Tredje setning får samme type handlingsord: 1) Lær oss ..., 2) «Gi oss kraft ...», 3) «Hjelp oss å følge ...», 4) «Gi oss klarsyn ...»
- b) Setningen om «helgener og martyrer» opplever i denne sammenhengen underlig arkaiserende, og teologisk utfordrende med tanke om reformatorenes oppgjør med middelalderens helgenforståelse. Vi foreslår: «Vi takker deg for alle som har gått foran oss og vært dine vitner».

Vi gjør oppmerksom på at det kyriet som innleder litaniet, ikke er skrevet ut med samme tegnsetting som det tilsvarende leddet Kyrie i samlingsdelen. I samlingsdelen er det punktum etter *eleison*, mens det i litaniet er *komma*. Etter vår forståelse skal det være punktum:

Kyrie eleison. Gud Fader, miskunne deg (osv)

Domkirken menighet er positiv til justeringen av rubrikken rundt bønnevandringen, slik at bønnevandring i full skala kun kan skje under leddet Forbønn og ikke under nattverdutdelingen.

HØRINGSTEMA 5: JUSTERINGER I HOVEDDEL III. NATTVERD, LEDD 18 - 21

Høringsspørsmål 5: Kommenter gjerne nattverdpraksisen i menighetene i dag med tanke på særkalk og/eller intinksjon og med tanke på mottakelse av nattverd stående eller knelende på alteringen/altersranken?

Vi foreslår ingen endringer i Alminnelige bestemmelser når det gjelder ulike utdelingsformer av nattverden. Både knelende og stående nattverd bør videreføres. Vi støtter også bestemmelsen om at det må oppmuntres til å bruke beger også ved stående nattverd. Utfordringen er likevel at intinksjon ofte velges når det er mange til stede, og det er krevende å kunne tilby så mange særkalker for en slik kontinuerlig stående nattverdgang. Etter vårt syn kan likevel dette med særkalk/beger tas med inn i rubrikken og ikke gjemmes bort i de alminnelige bestemmelsene.

Intinksjon byr imidlertid på en annen utfordring, og det er hygiene. I norske menigheter brukes normalt avalkoholisert vin. Dypping øker sjansen for smitte fra fingre når vinen ikke virker desinfiserende. Vi ber Kirkerådet vurdere følgende: Hovedregelen er at også stående nattverd deles ut i særkalk. Dersom det benyttes intinksjon, skal det dypes i hetvin som sikrer god hygiene. Ved dypping bør vinen være av rød type.

Høringsspørsmål 5b: Gi gjerne kommentarer til valgene av ordene som er foreslått (legeme/kropp og kalk/beger)?

En balansert bruk av ordene legeme og kropp støttes.

Vi syns ordet kalk kan beholdes i innstiftelsesordene, og gjør oppmerksom på at «særkalk» benyttes i §35 i Alminnelige bestemmelser. Ordet «beger» kan likevel benyttes i nattverdbønnene, jf vekslingen mellom legeme og kropp. Vi noterer oss at Den katolske kirke, i det minste på engelsk, har gått bort fra cup (cup) og igjen tatt i bruk chalice (kalk).

Høringsspørsmål 5c: Er dere enige i at takkofferet inngår i nattverdliturgien, og ikke i forbønnsleddet?

Ja. Denne økumeniske praksisen er også vår praksis.

Høringsspørsmål 5d: (mangler)

Høringsspørsmål 5e: Har dere kommentarer eller endringsforslag til ledd 19 og 20 i høringsforslaget?

Nattverden er en serie handlinger som til sammen utgjør et måltid. Handlingskarakteren kommer til uttrykk ved at bordet dekkes tydelig, at bordbønnen får rikelig plass (nattverdbønnen) og at fellesskapet i Kristus blir et sterk og synlig tegn for alle. Dette er stort sett ivaretatt med hovedpunktene 18 – 21. Enda tydeligere ville det blitt med følgende oppsett:

18. Forberedelse av måltidet

Menighetens takkoffer / salme før nattverden

19. Lovprisning og takkebønn

20. Nattverdmåltidet

21. Måltidets avslutning

18. Overskriften for punkt 18 må tydeliggjøre at forberedelsen av måltidet er den sentrale handlingen. Mens bordet dekkes, samles takkofferet inn under salmesang.

19. «Lovprisning» er et bedre norsk ord enn «Takksigelse». Det generelle ordet «bønn» kan erstattes av «takkebønn» som en oversettelse av eukaristi. Grafisk mener vi at ordet «Nattverdbønn» i selve oppsetter må stå med versaler slik PREFASJONSDIALOG, PREFASJON, SANCTUS og VERBA alle står med store bokstaver.

20. Her stusser vi over at rekkefølgen mellom brødsbrytelse og fredshilsen er snudd. Punkt 20 innleder en helt ny handling, selve måltidet. Det er naturlig at denne sentrale handlingen innledes med utveksling av fred slik det har vært tradisjon før Dagens bønn, slik det er ved innledningen til nattverdbønnen og slik det er før velsignelsen (nå bare i fastetiden). Det er imidlertid positivt at den fulle fredshilsenen nå er inne i selve ordningen. Imidlertid foretrekker vi følgende ordlyd:

L: Herrens fred være med dere.

M: Hans fred være med deg.

Her bør ikke normen om kjønnsinkluderende språk overstyre det viktige poenget at det er Kristi fred som her utveksles (jf Luk 24,36), slik vi synger i Agnus dei: «Du Guds lam ... gi oss din fred». Vi gjør oppmerksom på at normen om kjønnsinkluderende språk ikke er fulgt for velsignelsesordet til barn som ikke skal ha nattverd. Her heter det: «Herren velsigne deg og bevare deg ...». Her kunne det gjerne hete «Gud velsigne deg ...», mens Pax-leddet ikke bør endres i en slik retning.

Vi mener begge tydningsordene i forbindelse med brødsbrytelsen kan fungere. Dersom det faktisk skal brytes et brød, mener vi det bør hete:

L: Brødet som vi bryter, gir oss del i Kristi kropp. Fordi det er ett brød, er vi alle én kropp».

Dersom brødet som ved oblatene allerede er brutt, kan det hete med 1 Kor 10:

L: Brødet som vi bryter, gir oss del i Kristi kropp.

Vinen som vi drikker, gir oss del i Kristi blod.

Vi mener at det foreslåtte korte tildelingsordet «Vi har tatt i mot Jesus Kristus» kan opprettholdes som et alternativ, eventuelt med denne ordlyden: «I brødet og vinen har vi tatt imot Jesus Kristus». Etter vårt syn rommer en slik åpen formulering hele fylden av hva de seks ulike nattverdbønnene representerer, mens Luthers kjente tilsigelsesord i første rekke

viderefører ett bestemt syn på nattverden som ikke kan sies å oppsummere helheten ved nattverden slik man gjerne tenkte før. Luthers ord må likevel videreføres, men gjerne sammen med en slik enkel nytolkning.

Til sist er vi spørrende til den obligatoriske utvidelsen av menighetssvaret for Troens mysterium. Vi mener tillegget «Ham være ære for kjærligheten som er sterkere enn døden» gjør setningen for lang, og at denne flotte setningen burde ha vært tatt inn i nattverdbønn A hvor den opprinnelig er hentet fra (jf Gustav Jensen).

HØRINGSTEMA 6: JUSTERINGER I DE ENKELTE NATTVERDBØNNENE

Høringsspørsmål 6: Gi gjerne kommentarer eller endringsforslag til nattverdbønnene?

Vi er overveiende positive til endringsforslagene som er presentert oss. Særlig er vi glade for at den såkalte johannesordningen fra 1992 med musikk av Egil Hovland vil bli gjort tilgjengelig.

Følgende stiller vi oss imidlertid kritiske til:

Nattverdbønn D: «La din hellige Ånd komme over brødet og vinen og over oss...». Det er positivt at «dine gaver» er erstattet av «brødet og vinen» slik at bønnen ikke veksler våre gaver til Gud (brød og vin) og Guds gave til oss (Jesus legeme og blod). Her vil det imidlertid være tydeligere å kun ha en *elementepiklese* på dette stedet, jf Lukas 24 hvor det heter at disiplene kjente Jesus igjen da han brøt brødet (v.30). *Kommunionsepiklesen* kan med fordel komme i den anamnetiske sluttbønningen:

L/ML: Hellige Gud, fyll oss med din Ånd. Gi oss brennende hjerter ...

Vi er også usikre på endringen fra «din store familie» til «dine venner» som er foreslått i Nattverdbønn E. I norsk sammenheng assosieres «dine venner» i litt for stor grad med fenomenet «vennesamfunn» fra de haugianske vekkelsenes tid. Det innebærer en uheldig innsnevring av hvem måltidet er til for, som vi tror er det motsatt av hva Den norske kirke ønsker å kommunisere. «Dåpens gave, der vi blir født på ny» er også en smule pleonastisk ettersom gaven nettopp er at vi blir født på ny. Vi tror følgende formuleringer er bedre:

L/ML: Vi takker deg for dåpen der vi blir født på ny, og for nattverden som samler oss i troen på deg.

I nattverdbønn F kan rubrikken «Her følger» strykes før Troens mysterium, ettersom leddet er obligatorisk i denne bønningen. Vi foreslår videre at tillegget «Ham være ære ...» går ut, jf det som er sagt ovenfor. I nest siste bønn syns vi tillegget «vår skaper» kan sløyfes, slik at det blir: «Vi ber deg, allmektige Gud, gi oss din hellige Ånd ...».

I nattverdbønn G gjør vi oppmerksomme på den noe tvilsomme beskrivelsen «dine gaver» i bønningen etter Sanctus. «Dine gaver» er i første rekke Jesu legeme og blod som Gud gir oss i måltidet. Riktigere her ville være å si «disse gaver» for å unngå denne misforståelsen.

HØRINGSTEMA 7: JUSTERINGER I HOVEDDEL IV. SENDELSE, LEDD 22-25

Høringsspørsmål 7: Har dere kommentarer eller endringsforslag til hoveddel IV. Sendelse?

Vi foreslår at rubrikken om at velsignelsen kan mottas ved at den enkelte kan gjøre korsets tegn, flyttes til under «Amen. Amen. Amen».

Vi foreslår at ledd 24 heter «Utgangsord» for å ikke blandes sammen med hele leddet som heter «IV Sendelse». Det samsvarer med «Utgangsprosesjon» i ledd 25.

Til sist foreslår vi at det heter «Etter gudstjenesten er kirkerommet åpent en stund ...» i samsvar med at kirkerommet også før gudstjenesten er åpent en stund.